

זכרון עולם

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד

מרת ורדה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

בס"ד, י"ט חשוון תשע"ג

מסכת שבת ל"ב - ל"ח ♦ דמאי ד', ו' - ה', ג'

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

השבוע בגליון

השבוע בגליון

♦ **בין השמשות' - בין אלו שמשות', ולמה**

♦ **בין השמש לבין אור השמש**

♦ **זמן המשלב יום ולילה כאחד**

♦ **זמן הדלקת נרות שבת קודש**

♦ **הדלקת נרות שבת מוקדם, מדוע?**

♦ **מנהגי הערים השונות בארצנו הקדושה**

♦ **כאשר הסיר נפל מהאש בשבת**

♦ **האורח שהתבלבל בין הסירים**

♦ **סיר שהונח על השיש**

♦ **מדוע יש להפריש מן היפה?**

דבר העורך

ברוך אתה ה' נותן התורה

שיעור תוקפני פרץ מגרוננו. מיתרי קולו היגיעים כבר לא הביעו מחאה רמה על השימוש התכופ שנעשה בהם. בקול ענות חלושה, היה ר' זלמן נאנח ומשתעל וחוזר חלילה.

תורת הבדים בשרשותו ידעה ימים קשים יותר מאלו, אך מעולם לא היתה תקופה קשה ארוכה כל כך. זה חדשים אחדים שלא פקד את חנותו, כף רגלו לא ירדה על הקרקע, בהוראתו החד-משמעית של הדוקטור מן העיר הגדולה. הוא, הדוקטור, הבטיח, כי אם יאות זלמן לצייט לכל אשר יצווה עליו, יחלים ויחזור לבריאותו המלאה. הבעיה היא רק הזמן.

בניתיים, בעודו במיטתו, התנהלה החנות כמו שהוא תיאר לעצמו שתתנהל בעשור האחרון לחייו. הוא כבר ראה עסקים כאלו. אנשים פתחו עסק בתקופת פריחתם, פיתחו אותו, רכשו קהל לקוחות נאמן, סוחרים התדפקו על מפתן דלתם כדי להציע להם סחורה במחיר מוזל והכל היה נראה טוב. גלגל הזמן התקדם והם נותרו מאחור, הפכו נרגנים כאשר לא הבינו הכל, והפכו לרגזנים כאשר קהל הלקוחות התמעט. בתקופה זו נוהלה חנותו לסירוגין, על ידי אמו הישישה ועל ידי בתו הבוגרת, ומן הדוחות שהובילו אל מיטתו הוא הבין בדיוק מה קורה.

רעייתו סעדה אותו כל העת ולא מיאנה לעזבו, אך הוא שכנע אותה, כי אם לא תיאות להסכית לדבריו, רע ומר יהיה גורלם.

עוד שבועות אחדים מתקיים יריד הבדים השנתי, והוא אינו מסוגל אפילו לחשוב מה תהייה התוצאות אם ישגר הירידה את אמו או את ביתו, או גרוע מכל - את שתייה בצוותא. את חייבת ללכת, הפציר בה ושכנע אותה, בידעו כי מח עסקי שוכן בקדקדה.

הוא שכח מהשיעור ומדלקת הריאות. הרופא שהגיע לביקורו השבועי הקבוע נדחה על אתר. ימים ארוכים היה יושב-מקפץ במיטתו, ומסביר בהתלהבות את אופן התנהלות דרכי היריד. "אל תשכחי בילא. אף פעם אל תכנסי לתוך האוהל של הסוחר. תעמדי בפתח, יד אחת מחזיקה בארנק כעומדת לשלוק את הסכום, והיד השנייה מסוככת על העיניים המופנות מידי פעם כלפי הפתח. כבוחנות את מרכולתם של הסוחרים האחרים. הוא יתבלבל, אני מבטיח לך", קרא בהתרגשות עד שאמו חשדה שכל מחלתו אינה אלא תירוץ לחופשה ארוכת-טווח. "החמדנות שתעורר בו למראה ידך המושטת אל הארנק, תעניק לו את ההרגשה שהוא עומד להפסיד את עסקת-חייו, < <

דף לד/ב תנו רבנן בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה

"בין השמשות' - בין אלו שמשות', ולמה

"בין השמשות'."

סוגייתנו עוסקת במהות "בין השמשות'". בין השמשות' הוא הזמן המקשר בין היום הוודאי לבין הלילה הוודאי. על הגדרתו של בין השמשות', מעמדו, זמנו, ועל פירוש שמו, אין דעה אחת בלבד. במאמר שלפנינו נציין את השיטות העיקריות, תוך כדי צעידה יד ביד עם המחלוקת המפורסמת על אודות זמן השקיעה וזמן צאת הכוכבים, בה נפתח.

לדעת הגאונים (שו"ת מהר"ם אלשקר סי' צ"ו), "שקיעת החמה" הוא הזמן שבו כדור החמה שוקע, לאחר מכן בין השמשות' ולאחר מכן צאת הכוכבים. אולם, לדעת רבינו תם שתי שקיעות יש. האחת, כאשר גוף השמש נסתר מעינינו, והשנייה, זמן רב אחר כך (ראה מגיד משנה הל' שבת פ"ה הל' ד' ועוד), ובלשון בעלי התוספות (זבחים נו/א ד"ה מנין): "תחילת שקיעה" ו"סוף שקיעה". עד השקיעה השנייה, לשיטתו, הרי זה יום גמור, אף שהשמש שקעה זה מכבר.

כעת, נברר בין השמשות' מה הוא.

בין השמש לבין אור השמש: מהר"ל כתב (גור אריה, שמות יב/ו), כי היום מכונה 'שמש', ובין השמשות' הוא הזמן שבין היום שעבר ליום הבא. הגאון מוילנא זצ"ל (ביאור הגר"א או"ח ריש סי' רס"א, וו"ד סי' רס"ב) מפרש אחרת. כדור השמש ואור השמש, כל אחד מהם מכונה שמש, ושניהם יחד: 'שמשות'. בין השמשות' הוא הזמן שבין העלמות החמה להעלמות אורה! דבריו של הגר"א עולים בקנה אחד עם שיטת הגאונים, אשר הגר"א נוקט כמותם, כי זמן בין השמשות' הוא החל מן השקיעה עד העלמות אור השמש. אולם, לשיטת רבינו תם, זמן בין השמשות' מתחיל לאחר הסתלקות אור השמש לחלוטין. כך או כך, גמרתנו אומרת כי בין השמשות' הוא זמן שמעמדו מוטל בספק. מה הוא הספק?

כוכבים יוצאים אך עדיין ספק לילה: מדברי בעלי התוספות (לה/א ד"ה "תרי") בסוגייתנו עולה, כי חז"ל הסתפקו מה גודל הכוכבים אשר לפיהם אפשר לקבוע את זמן צאת הכוכבים - ראשית הלילה. בין השמשות' הוא, איפוא, זמן שבו כוכבים כבר יוצאים על פני הרקיע, אך עדיין לא ברור אם הם גדולים דיים. יש אומרים, כי ספק בין השמשות' הוא אם די בשני כוכבים או שמא יש צורך בשלושה כוכבים (מנחת כהן, מאמר א', סוף פ"ג).

זמן המשלב יום ולילה כאחד: האחרונים כותבים ביאור נוסף להסברת ספק בין השמשות', העולה מדברי ראשונים מסויימים, ומטיב להגדירו מהר"ל (גור אריה, בחידושי לסוגייתנו) הכותב, כי בין השמשות' אינו ספק שנוצר מחמת חוסר ידיעה, אלא הוא אכן זמן שמשלב בתוכו יום ולילה גם יחד, סימניו של היום והלילה נתונים בו, ולפיכך ספק זה אמיתי הוא, ולעולם אי אפשר לפשוט אותו ולבררו [ראוי לציין, כי ביאור זה מתיישב עם דעתם של הגאונים, שבבין השמשות' עדיין יש אור והחושך מתחיל].

האחרונים מבססים ביאור זה במספר ראיות, ביניהן מן האמור בחז"ל, שעשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות' (אבות פרק ה משנה ו). אמנם, עדיין אין מכאן ראיה, שכן, יתכן שהכוונה היא, כי הם נבראו באותו זמן המכונה בינינו, בני האנוש, כ"בין השמשות', אולם, במדרש (מדרש הגדול בראשית ב - ב) נכתב מפורשות, כי עלה לפניו יתברך לבוראם **בין** יום שישי ליום השבת (לדעת הרוגאצ'בי, בצפנת פענח נזירות פ"ה הל' ה' ועוד, זו דעת הירושלמי).

בין היום ובין הלילה: אף הנצי"ב סובר כן, והוא מסייע את דבריו בלשון התורה (בראשית א/ד): "להבדיל בין היום ובין הלילה". כלל נקוט בדינו, כי "בין לבין" בא להורות על אפשרות שלישית שביניהם. לדעתו,

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת טובה בורנשטיין ע"ה ב"ר משה אליעזר ז"ל

נלב"ע כ' בחשוון תשנ"ב **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

זו הסיבה לכך, שזמן בין השמשות קיים בערב בלבד, מדוע אין מסתפקים כן גם בבוקר, עם כלות הלילה ותחילת היום? מפני שבתורה לא נאמר "בין הלילה ובין היום"..." (עיי' מרומי שדה, ברכות ב/ב).

לשיטות אלו 'בין השמשות' הוא זמן בלתי מוגדר והספק לגבי הגדרתו אינו מציאותי, כיצד יש לכנותו, ומה מתרחש בדיוק באותו זמן, אלא הספק הוא הלכתי, כיצד יש להגדיר מצב זה (הזמנים בהלכה, פרק ל"ח סעי' ח', וע"ש שיש שכתבו שהוא כזמן בפני עצמו, שאינו לא יום ולא לילה. אך שיטה זו דחוייה ממספר מקומות מפורשים).

דף לה/ב שלישית להדליק את הנר

זמן הדלקת נרות שבת קודש

בגמרתנו מתואר מנהג שנהג בערב שבת קודש בתקופת חז"ל: לתקוע שש תקיעות לפני בא כניסת שבת המלכה, כאשר לכל תקיעה משמעות משלה, כמפורט בגמרא. גם בזמננו נוהגים כן במקומות מגוריהם של שומרי תורה ומצוות, כפי שכתב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' רנ"ו): "נהגו בקהילות הקדושות שכל שהוא סמוך לשבת כחצי שעה או שעה, מכריז שליח ציבור להכין עצמן לשבת, והוא במקום התקיעות בימיהם, וכן ראוי לנהוג בכל מקום".

הדלקת נרות שבת מוקדם, מדוע? השאלה המתבקשת היא, ניחא הכרזה על הפסקת מלאכה לפני שבת, מובנת היא ונדרשת, כדי שלא להכשל חלילה במלאכה, ולקבל את שבת מלכתא בכבוד היאה לה. ברם, מדוע נשות ישראל מדליקות נרות שבת זמן רב לפני בוא השבת.

מנהגי הערים השונות בארצנו הקדושה: הדעת נותנת, כי מן הראוי היה להדליק את הנרות סמוך לשקיעת החמה, כדי שיהא ניכר כי ההדלקה היא לכבוד שבת קודש. אמת, יש להוסיף "תוספת שבת" מחול על הקודש, אך לשם כך די בתוספת של דקות אחדות (סדר הכנסת שבת לבעל שולחן ערוך הרב; ביאור הלכה סי' רס"א ד"ה איזה זמן), ואילו אנו נוהגים להקדים להדליק נרות זמן רב לפני השקיעה. בירושלים האשכנזים נוהגים להדליק ארבעים דקות לפני השקיעה, וכן מנהג רבים בעיר פתח תקוה, אשר נוסדה על ידי יוצאי ירושלים; בעיר חיפה נוהגים להדליק את הנרות שלושים דקות לפני השקיעה; ברוב העולם נהוג, כי זמן הדלקת נרות הוא עשרים דקות לפני השקיעה; ובבני ברק מקדימים כשתי דקות, עשרים ושתיים דקות לפני השקיעה.

מדוע אין מדליקים סמוך לשקיעה, ומה הבסיס למועדים הנזכרים.

המשנה ברורה (סי' רס"א ס"ק כ"ג) כותב, כי "לכתחילה אין להמתין עד הרגע האחרון, רק יקדים הדלקתם משעה שהשמש בראשי אילנות. ומי שמחמיר על עצמו ופרש עצמו ממלאכה חצי שעה או על כל פנים שליש שעה קודם השקיעה, אשרי לו שהוא יוצא בזה ידי שיטת כל הראשונים".

לאלו ראשונים הוא מתכוון ומה דעתם.

ובכן, לשיטת היראים, אחד הראשונים, כשמונה עשרה דקות בקירוב [בין 18 ל-43] לפני שקיעת החמה, מתחיל זמן בין השמשות. לשיטתו, איפוא, חובה מן התורה לפרוש ממלאכה שמונה עשרה דקות לפני השקיעה. ומאחר שיש להקדים את קבלת השבת משום 'תוספת שבת', מוסיפים עוד מספר דקות והרי לנו הדלקת נרות, כעשרים דקות ומעלה לפני השקיעה.

בירושלים עיר הקודש נהגו להדליק נרות שבת קודש ארבעים דקות לפני השקיעה. קיים הסבר הנוקט, כי ארבעים דקות אלו נובעות מכך שזמן 'תוספת שבת' הוא כמחצית השעה, ואם ננקוט כי הכוונה היא לחצי שעה זמנית, הרי שבימות הקיץ חצי שעה זמנית מתארכת לכדי ארבעים דקות של שעה רגילה, ומכאן מקור המנהג להקדים בארבעים דקות את הדלקת הנרות בכל חדשי השנה (עיין ספר זמנים להגרמ"ל זק"ש עמ' ה', ובהגהותיו לפי הר"א מלונדרש ברכות פרק ד' עמ' ס"ג).

מנהג ירושלים, 40 דקות לפני השקיעה: מנהג ירושלים לקבל 'תוספת שבת' ארבעים דקות לפני השקיעה אינו ברור כל עיקר, לאור דברי בעל כף החיים (סי' רנ"ו ס"ק ה'), שמנהג ירושלים להכריז על בוא השבת כארבעים דקות לפני השקיעה, ופעם נוספת מכריזים כשלושים דקות לפני השקיעה. אם כבר קיבלו עליהם שבת והדליקו נרות ארבעים דקות לפני השקיעה, אין כל מקום להכריזה הנוספת (וראה שו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סי' כ"א). מעניין לציין, את שהוא בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, כי מנהג הדלקת נרות שבת בירושלים ארבעים דקות לפני השקיעה, אינו אלא לנשים בלבד ולא לגברים (שמירת שבת כהלכתה פרק מ"ו הערה כ') [כפי הנראה נקט, כי אין כאן מנהג משום חשש הלכתי, אלא תוספת זהירות והרחקה, שאם מקור מנהג זה בחומרה מצד הדין, אין מקום לחילוק בין נשים לגברים].

דף לח/ב הניחן על גבי קרקע אסור

כאשר הסיר נפל מהאש בשבת

הנושא המרכזי בסוגיות הדף היומי הנלמדות השבוע, הוא איסור "שהייה" ואיסור "חזרה". אף על פי שהלומדים יחדרו היטב לעמקם של מושגים אלו, נחזור עליהם בקצרה. איסור 'חזרה' קובע, כי סיר שהוסר מעם האש בשבת, אין להשיבו אל האש, כי אם במלאת התנאים הבאים: א. האש תהא קטומה, מכוסה, כך שיוכח כי היא נועדה לחמם ולא לבשל. ב. התבשיל יהא מבושל כל צרכו. ג. התבשיל עדיין חם. ד. בשעה שמוריד את הסיר, תהא דעתו להחזירו לאש. ה. אין להניח את הסיר על גבי קרקע.

בשורות הבאות נעמוד על הגדרתו המדויקת של התנאי הרביעי: מותר להחזיר את הסיר על האש, אך ורק אם בשעה שהסירו מן האש היה בדעתו להחזירו.

הבה נחקורה, האם בשעה שהוא מסיר את הקדירה מן האש הוא מנתק אותה מתהליך השהייה על האש ולשם כך עליו לכוון בדעתו להחזירה, ובמחשבה זו הוא גורם שהחזרת הסיר אינה

הוא יסכים לסכום שתציעי בפניו, וזו, בלי לחשוב פעמיים, תוציאי את הכסף במקום וחתמי איתו על העסקה. הוא כבר ינסה להתחרט", הפטיר בחיך, כמו היה עומד במקום ורואה את קמטי הצער הנחרשים במצחו של הסוחר הפתאי, "אלב את תעמדי על שלך. חתמנו, נקיים את העסקה".

יותר משהפנימה את דבריו, הפנימה את העובדה שעד שלא תאמר לו שהפנימה את דבריו הוא לא ישלח אותה לדרכה.

ותצא בילא לדרכה. בימים פקדתה בעתה מגנבים שאולי יחמדו את ממונה, ובלילות פקדוה חלומות בעתה, על הסוחר הזועם שגילה כי אשה שאינה סוחרת ולא בת של סוחרת, התלה בו ושיטתה בו. לילה לפני היריד התערבו שני פחדים המבעיתים זה בזה והפכו לחלום מחריד.

בהגיע הבוקר, ניצבה בילא לפני משימת חייה. **היריד** המה אדם. היא לא ידעה מי מוכר ומי קונה, מי סוחר, מי מלווה, מי לווה, מדוע כולם לוקחים את הכל ועדיין הכל נשאר באותו מקום. אשה צנועה הנושה רצון בעלה היתה ביילא. אוחזת בארנקה בחזקה, צעדה בהיסוס תחת אחת הסככות ונוגעה לאחר שנוכחה לדעת כי זוג הסוחרים שניצבו מולה היו בני דודיה הראשונים.

המת התפוגג באחת. כל חרדותיה נמוגו, פחדיה התאדו וחיש מהר היא שבה להיות היא עצמה, ביילא עקרת הבית. לא סוחרתה ולא מנהלת עסקים. עוד זה מה שהיה חסר לה.

שבעה ימים של שתיקת-חרדה הופרו באחת. ביילא פצחה את פיה והחלה לספר מדן ועד באר שבע, על החורף שקדם לחורף שגולל על זלמן את דלקת הריאות, בעוד הללו סוככים בידיהם על עיניהם ומכביטים אל הרחוב... אולי תבין. ביריד אין זמן.

ביילא, התעורר אחד מהם, סוף סוף ירד היום, עושים עסקים. כן, עסקים, התעשתה ביילא. אילו של זלמן היה כלא היה. "הנה ארנקי, מאה רובל לפניכם, תנו לי תמורתם מה שתתנו לי ואלך לדרכי".

סחבו הללו סחורה לשארת-בשרם, המריצו את משרתיהם, דירבנו את עובדיהם, העמיסו את הבדים המשובחים למעלה ואת הבדים הפחות משובחים למטה, וכאשר נארו החבילות כדבעי, הזדרזה ביילא לפתח את קשרי ארנקה ותהום העיר מצווחתה. "הכסף איננו!!!!".

שני בני הדודים לא ידעו את נפשם. מחציתו הראשונה של היום עברה עליהם בשמיעת סיפוריה, עד ערבו של יום יזדקקו לשמוע את אנוחותיה ולפייסה במילות כיבושין. הכל יצאו לחיפושים נרחבים, אותם הובילו שני בני הדודים, אשר לא הנינו להשלים עם העובדה, כי כל הדיכויים עד כה היו לשווא ללא כל תועלת.

עודם מחפשים בקצהו המזרחי של היריד, השיגתם השמועה כי בקצהו המערבי של היריד נמצאה האבידה. חיש מהר התמלאה סככתם בהמון אדם, ובין כך ובין כך החלו להרהר בינם לבין עצמם, כי כל הסיפור גולל לעסקם פרסומת לא רעה כלל ועיקר. **נעבור** דקות אחדות הגיע אל המקום יהודי נרגש, קסקט לראשו, אזור למתניו וצרור רובלים בידיו. הכל לחשו בהתרגשות, הקיפו אותו, המתניו להיווכח במחזה המרגש, יהודי מקיים מצוות השבת אבידה, מחזיר סכום הגון שמצא ביריד. שקט. הוא לא נע ולא זע.

מאן דהוא הכה באצבע צרידה, משל היה מזרז את הש"ץ שיפתח ב"ברוך", אחר דחק בו קלות, והוא נטוע על מקומו, מנענע את ראשו באיטיות לשלילה. קולות רטינה החלו בוקעים מקרב ההמון. בני הדודים החליטו, כי עליהם להוכיח מנהיגות, וכמעט שעשו כן, אך הלך פצח את פיו וטען, כי הן רק אתמול היה בבית במדרש ובו שמע בשיעור, כי המאבד כסף בעיר שרובה נכרים, אשר אינם אומנים על מצוות השבת אבידה, מתיאש ממנו, ואם כן, גם אשה זו התייאשה מכספה ושוב אינו שלה. "אם צדקה רוצה היא, אשקול זאת בחיוב, לבך לי. אימנם גם לי אשה וילדים הממתינים לפת לחם, אך בשעה שאדון עם עצמי בעניין, לא אשמוט מזכרוני את העובדה, כי אלמלא חדלונה לא הייתי זוכה באוצר".

הדין עבר לפסים הלכתיים. זרועותיהם של הגברתנים רפו, וביניהם נדחקו תלמיד-הכמים שנקלעו ליריד והחלו תרים ודנים בעניין. זה אומר

נחשבת כמעשה חדש, כי אם המשך של השהייה הקודמת. או שמא, הורדת הסיר מן האש בפני עצמה, אין בה כדי לאסור את החזרתו, אלא אם כן מסיר הקדירה מכוון בדעתו שלא להחזירה, או-אז, הסרת הקדירה בצירוף מחשבתו גורמות לכך שאסור להשיבה על האש. ההבדל בין שני הצדדים בא לידי ביטוי במקרה שיכול להתרחש בכל בית.

האורח שהתבלבל בין הסירים: אורח נלהב התלווה לבעל הבית כדי לסייע לו בהגשת האוכל לשולחן השבת ומתוך כוונה טובה הוא הוריד את סיר המרק, והניחו על השיש לפני בעל הבית וזה נחרד - סיר זה הכיל את החמין המיועדים למחר... לא היה זה מרק. המותר להחזיר את הסיר על האש? ובכן, אם כדי לנתק את הסיר מן האש דרושה כוונה חיובית להחזירו, הרי במקרה זה בעל הבית לא התכוון להחזיר את הסיר שהאורח הוריד מן האש, בשעה שזה הורידו, ומשכך, אסור להחזיר את הקדירה על האש. אולם, אם ההורדה עצמה אינה הגורם הבלעדי האוסר את החזרת הקדירה על האש, כי אם צירוף מחשבת בעל הבית שלא להחזירו על האש, הרי במקרה דנן בעל הבית לא ידע ממאום, ומשכך, מחשבה שלילית אין לפנינו, ומותר להחזיר את הסיר על האש. ובכן, מדברי רבינו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (בהגהותיו ל"ש"ע סי' רנ"ג) עולה, כי די בהעדר מחשבה שלילית ואין צורך במחשבה חיובית כדי להתיר להחזירו על האש. הגאון רבי אליעזר מנחם מן שך זצ"ל ("אבי עזרי"ה ה' שבת פ"ג) מתקשה בדבריו, מדוע עם הסרת הקדירה מן האש לא בטלה זיקתה אל האש, וכי תהליך החימום נמשך? [עיי"ש שדימה הלכה זו לדין טלית שנפלה], לדעתו, יש צורך במחשבה חיובית כדי להחשיב את החזרת הסיר כהמשך השהייה הראשונה (ראה ס' אורחות השבת פ"ב הערה ע"ח).

סיר שהונח על השיש: ראוי להדגיש, כי הכרעת המשנה ברורה היא (סי' רנ"ג ס"ק נ"ו), שכאשר סיר הונח על מקום שאינו קרקע, כגון, על שיש, כסא וכדומה, אם דעתו להחזירו לאש, בעת הצורך אפשר לסמוך על דעת הפוסקים המתירים זאת.

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

דמאי, פרק ה', משנה ג': הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה

מדוע יש להפריש מן היפה?

כלל בהפרשת תרומות ומעשרות קובע כי אין להפריש "מן הרעה על היפה" - אין ליטול פרי גרוע להפרישו לתרומה או למעשר על פירות טובים.

במשנה נאמר לגבי דמאי: "הלוקח מן הנחתום, מעשר מן החמה על הצוננת, ומן הצוננת על החמה". כלומר: הקונה מנחתום ככרות אחדות של דמאי, רשאי לעשר מפת שאינה טריה - 'צוננת', על פת טריה - 'חמה'. לפירושו של הרא"ש מדובר בפת שאינה טריה במיוחד, חמישה עשר יום לאחר אפייתה! אמנם זו היא הפרשה מן הרעה על היפה, אך בדמאי התירו חז"ל לעשות כן. קולות שונות הקלו חכמים בדמאי, אך כולן נמנו בפרק הראשון! מדוע נזכרה קולא זו כאן? זאת, ועוד: בדרך כלל לא הקלו חכמים בדבר שבטבל וודאי הוא איסור מן התורה, והרי איסור זה הוא מן התורה (קידושין, מו/ב, ועוד), והרמב"ן אף מונה בתרי"ג מצוות את האיסור להפריש מן הרע על היפה! ספר "משנת אברהם" להר"ג ר"א סטוארט שליט"א, מעלה הסבר משובב-נפש, להבנת הדברים. ספק גדול העלו רבותינו האחרונים על אודות מהות איסור ההפרשה מן הרע על היפה: האם הוא מפני מעלתה של מצות ההפרשה, או מפני זכותו של הכהן. כלומר: האם יש לקיים את מצות ההפרשה באופן המעולה ביותר, כשם שיש לקיים כל מצוה באופן הנאה ביותר, או שמא איסור זה מתייחס לזכותו של הכהן העתיד לקבל את התרומה, שאסור לתת לו תרומה רעה. האחרונים תלו מחלוקות שונות בספק זה (ראה "מקור ברוך" ח"א, סימן ל"א, ועוד).

אחת התוצאות מספק זה באה לידי ביטוי במקרה שיש לבצע הפרשה אך אין חובה לתת אותה לכהן; אם האיסור להפריש מן הרע על היפה נעוץ בחובה להדר באופן קיום מצות ההפרשה - אף במקרה זה אסור להפריש מן הרע על היפה. ברם, אם האיסור נועד להיטיב עם הכהן העתיד לקבל את התרומה, הרי במקרה שאינו מקבל מאומה אין צורך להקפיד על כך (ראה מקור ברוך שם). ובכן, האם חובה לתת לכהן את תרומת המעשר שהופרשה מדמאי [מדמאי מפרישים תרומת מעשר בלבד ואין צורך להפריש תרומה גדולה]?

מחלוקת תקיפה קיימת בעניין בין גדולי עולם. הטור (יו"ד, סימן של"א) סובר שהואיל והדמאי אינו מופרש אלא מכח הספק, אין לכהן זכות בו, ורשאי בעל הבית למכרו לו בכסף מלא. לדבריו, איפוא, אין לכהן זכות בפירות אלו כלל, וברור שלפי שיטתו אין צורך להפריש מדמאי מן היפה על הרעה - אם האיסור הוא מפני זכותו של הכהן. גם הראשונים החולקים (רש"י, סוטה מח/א, ורמב"ם, ראה משנה למלך מעשר פ"ט ה"ב) וסוברים שחובה לתת לכהן תרומת מעשר שהופרשה מדמאי, נוקטים כן רק מפני החשש שמא בעל הבית ישהה את התרומה ברשותו ויכשל באכילתה (רש"י שם), אך אין הנתניה נובעת מעיקר הדין. לפיכך, גם לפי שיטתם אין צורך להפריש מדמאי מן היפה על הרעה - אם האיסור הוא מפני זכותו של הכהן. נמצא, שלפי צד זה הוראת המשנה שאפשר להפריש מן הפת הצוננת על הפת החמה אינה 'קולא' בדיני דמאי כל עיקר, כי במקרה כזה גם מדין תורה אין חובה להפריש מן הטובה על היפה. יצוין, כי אכן בזמננו, כשהפרשת התרומה המיועדת לכהן מושמדת, מפני שאין כהן שיאכלנה בטרה, נפסק בשולחן ערוך (יו"ד, סימן של"א, סעיפים נ"ב-נ"ג) שמפרישים מן הרעה על היפה, והדברים הולמים את הצד הנוקט שאיסור ההפרשה מן הרעה על היפה הוא מפני זכותו של הכהן המקבל, ולפי שבימינו אין כהן המקבל את התרומה, אין כל איסור להפריש מן הרעה על היפה.

בכה וזה אומר בכה. חלפה שעה קלה, ונדמה היה, כי אם לא יופיע במקום רבה של קובנא, הגאון הנודע רבי אלחנן ספקטור, זכר צדיק לברכה, לא יימצא פתרון מן הסבך המפותל.

והוא אכן הופיע, במלא הדך קומתו.

- **"יהודי חביב"**, השב לה את הכסף.

- **"כבוד הרב"**, היא התייאשה מהכסף.

קולו של רבי יצחק אלחנן רעם בשבילי יריד הבדים, כמו היה עומד על דוכן הישיבה הגדולה ונושא שיעור תורני. בהניפו את ידיו הסביר למוצא ההגון ולכל מי שחפץ לשמוע, והיו הרבה כאלה, "רק מי שהממון שלו רשאי להתייאש! הכסף אינו שייך לה, הוא שייך לבעלה, היא אינה אלא שלוחתה, יכולה היא להתייאש מכאן ועד עולם, הכסף נותר שייך לבעלה, השב לו אותו כי שלו הוא".

לימים היו בני הדודים מספרים, כי בתחילתו של יום לא תיארו לעצמם, אלו חוויות יתרכזו בדוכנם בתוך מספר שעות.

ואנו לא הבאנו סיפור זה אלא בשביל זעקתו של בעל מוסר אשר שמע את הדברים והגיב בהתרגשות: השומעים אתם? שליח אינו רשאי להתייאש!

במעמד הר סיני נמסר לידי בני אנוש הפיקדון היקר ביותר שהופקד אי פעם בידם. זכינו לשליחות הנשגבה והרמה ביותר: לשמור על התורה, לקיים את מצוותיה ואת דיניה, וללמוד בה, ללמוד אותה, להבין אותה ולהגות בה.

שאלו את לומדי הדף היומי, הם יספרו לכם, כי לא הרי יום אחד כמשנהו, או בלשונם, "יש דף ויש דף". מסכת ברכות היתה ללא ספק קלה יותר ממסכת שבת. הכל יודעים כי הסיפוק עצום, אבל לפעמים קשה, בוודאי, מקשיים אין להתעלם. אבל להתייאש? שליח? להתייאש?

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת ב"ה בטרם זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לג/ב איברי להו חרובא ועינא דמאי
קידוש על היין במערה

והיאך קדשו רבי שמעון ובנו על היין לביל שבת? והיאך קיימו מצוות ד' כוסות לביל פסח? - תמה בעל התניא זצ"ל (ליקוטי תורה, שמייני).

נראה, כותב הרה"ק רבי אהרן מנחם מנדל מרדזימין זצ"ל (בהגדה של פסח צמח מנחם) כי היה להם גם יין. שהרי מהזוהר ומכתבי האריז"ל עולה, כי רשב"י הגיע לדרגת אדם הראשון קודם החטא, עליו נאמר שהיו מלאכי השרת "צולים לו בשר ומסננין לו יין"...

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר וסרצ'גו** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ' בחשוון תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף דוד לנדאו** ז"ל

ב"ר יעקב שמעון ז"ל נלב"ע כ' בחשוון תשל"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **אפרים ברנד**
וזוג' מרת **חיה** שיחיו - גבעתיים

שיעורים חדשים בדף היומי

ברחבי הארץ, במסגרת התכנית "לומדים בשלמות"

צפת

בית כנסת "רבי מאיר בעל הנס"

רח' לוחמי הגטאות

בשעה 20:00

מפי הרב יעקב ישראל שבאבו שליט"א

אלעד

בית כנסת "שער התורה"

רח' יהודה הנשיא 20

בשעה 20:30

מפי הרב שמועון גלינסקי שליט"א

נתניה

בית כנסת "מניין אברכים"

רח' גבע 3

בשעה 20:45

מפי הרב יהודה שוטן שליט"א

ירושלים

בית כנסת "משכן נסים איובי"

רח' דגן 57, גילה

בשעה 05:00

מפי הרב יחזקאל מוצא שליט"א

שיעור נוסף בשעה 19:30

בית כנסת "ווישווא"

רח' מינץ 49, רמות ד'

בשעה 21:00

מפי הרב נתן דיאמנט שליט"א

אור עקיבא

בית כנסת "אוהל מרים"

(בית משפחת אנקונינה)

רח' העליה 471

בשעה 20:00

מפי הרב יצחק פלינקר שליט"א

מעריב בשעה 21:00

לומדים בשלמות

צערנו של זה
שאינו לומד סדר משניות

ודע עוד, דאפילו מי שלמד הרבה ולא נחסר לו רק חלק אחד מן התורה שלא למדה, כגון שחסר לו סדר אחד משניות מהששה סדרים, כמה ירע לנפשו עבור זה, ואינו דומה למי שאבדו לו מכיסו מעות אפילו אבידה גדולה, שדרך אדם לשכוח במשך כמה עשרות שנים, אבל בזה יצטער מזה אפילו אחר כמה אלפי שנה, כי בכל עת שיגיעו בעולם העליון שהוא עולם הנצח לדבר מהלכות אלו, יהיה כאילם ולא יפתח פיו, כי מעת שהורדה התורה לעולם הזה שוב אי אפשר להשיגה כי אם בעולם הזה, וכמו שאמרו חז"ל "כיון שמת אדם בטל מן התורה ומן המצות", ובעולם העליון רק מתרחבת הידיעה במה שהשיג מכבר. וכל שכן אם יש לו ידיעה רק בסדר אחד וחסר לו חמשה, כמה מהצער יגיע לו לנצח עבור זה. והאיש המתבונן בכל זה, יזרז עצמו שלא ילך אצלו הזמן לבטלה כדי שלא יחסר לו חלקו בתורה לנצח.

מדברי החפץ חיים בספרו "שם עולם"
(חלק ב - פרק ו)

פותרים את השנה במעגל השנה

ממשיכים להתענג בשבת
עם מאורות השבת כרך י"ג
"מעגל השנה" חלק א'

• הזכרת גשמים • שמחת חתן • חנוכה
• עשרה בטבת • ט"ו בשבט • פורים • פסח

1-700-500-151

הפצה ראשית יפה נוף

